

KINNITATUD
Sutlema-Aespa Lasteaed
Direktor Kaire Pari
Käskkirjaga nr 1-2/1
09.03.2022

SUTLEMA-AESPA LASTEAED

ÕPPEKAVA

2022

Lasteaia õppekava

- Lasteaia õppekava on Sutlema-Aespa Lasteaia õppe- ja kasvatustöö korraldamise alusdokument, mis põhineb koolieelse lasteasutuse riiklikul õppekaval.
- Õppekava üldeesmärk on suunata lapse arengut tema toimetulekuks koolis ja edasises elus ning on seotud lasteaia töötajate koostööga lapsevanemate ning hoolekoguga.
- Lasteaia õppekava koostamisest ja arendamisest võtavad osa lasteasutuse pedagoogid, kaasates lapsevanemaid.
- Lasteaia õppekava kinnitab lasteaia juhataja pedagoogilise nõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.
- Lasteasutuse õppekavas esitatakse:
  1. lasteasutuse liik ja eripära;
  2. õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid;
  3. õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted;
  4. õppe- ja kasvatustegevuse korraldus, päevakava, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus, sealhulgas suveperioodil;
  5. õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti;
  6. lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus;
  7. erivajadustega lapse toetamise põhimõtted;
  8. lapsevanemaga koostöö põhimõtted;
  9. õppekava muutmise kord
  10. lisad

1. Lasteasutuse liik ja eripära

- Sutlema-Aespa Lasteaed (edaspidi *lasteaed*) on munitsipaalasutus, mis viib ellu riiklikku hariduspoliitikat, s.t. juhindub riiklikest õigusaktidest, kohaliku omavalitsuse korralduslikest õigusaktidest ning lasteaia põhimäärusest.
- Lasteaia Linnupesa maja asub Lasteaia tee 1 Sutlema külas Kohila vallas Raplamaal, postiindeks on 79710; e-mail: linnupesa@kohila.edu.ee .
- Lasteaia Metsaveere maja asub Suvila tee 27 Aespa alevikus Kohila vallas Raplamaal, postiindeks on 79705; e-mail: linnupesa@kohila.edu.ee.
- Lasteaed on Kohila Vallavalitsuse allasutus.
- Lasteaia teeninduspiirkond on Kohila vald.
- Lasteaia õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles.
- Lasteaed asub kahes erinevas asukohas. Linnupesa maja Sutlema külas on väike ja hubane hoone kahele rühmale, mis asub looduskaunis kohas ning mida ilmestab kaunis ja hooldatud õueala koos mänguväljakuga. Metsaveere maja Aespa alevikus on uus ja kaasaegsete võimalustega hoone neljale rühmale.
- Lasteaed kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku ja on liitunud Rohelise Kooli programmiga.

2. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid

1. Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.
2. Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, eetilise käitumise ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaamine tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

3. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

1. Toetame lapse loovust, s.t.
  - loome sellise keskkonna, kus lapsel on võimalik teha ise valikuid, kasutades erinevaid vahendeid ja materjale;
  - õpetaja toetab lapse loovust oma positiivse ja innustava suhtumisega.

2. Õppe- ja kasvatustegevuses väärtustame humaanseid ja demokraatlikke suhteid, s.t.:
  - Kasvatame lastes austust ja sallivust erinevate omadustega inimeste vastu;
  - Kujundame lugupidavat suhtumist meid ümbritsevasse keskkonda;
  - Kogu lasteaia personal annab positiivset eeskuju lastele, suhtudes ümbritsevasse demokraatlikult ja lugupidavalt;
  - Tutvustame lastele erinevaid keskkondi nagu mets, küla, hooldekodu jne.
  - Märksõnadeks on sallivus, hoolivus, võrdõiguslikkus, inimsõbralikkus ning ei tohi sildistada ega solvata kedagi.

3. Lapsed saavad õppida mängu kaudu, s.t.:
  - Õpetajad teavad ja oskavad oma töös rakendada erinevaid õppemänge ning valmistavad ise õppevahendeid;
  - Õpetaja on lapse mängu kõrval suunaja, toetaja ja aitaja rollis;
  - Laps kasutab mängudes oma teadmisi ja omandab uusi.

4. Tagame lapsele turvatunde ja eduelamuse, s.t.:
  - Iga laps tunneb, et teda oodatakse lasteaeda, temaga arvestatakse ning ta leiab täiskasvanult mõistmist ja kaitset;
  - Lapsi kiidetakse iga edusammu puhul.

4. Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus, päevakava, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus, sealhulgas suveperioodil

- Lasteaia õppeaasta algab 1.septembril ning kestab 31. augustini
- Suvekuudel (juuni - august) toimub planeeritult õpitu kordamine ja kinistamine. Põhirõhk on mängulisel tegevusel.

- Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, vabategevused ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

Päevakava

7.00.-9.00.	Laste vastuvõtt, tegevused toas
8.30.-9.00.	Hommikusöök
9.00.-12.00.	Õppetegevused ja mäng nii toas kui õues
12.00.-12.30.	Lõunasöök
12.30.-13.00.	Vabategevus toas
13.00.-15.00.	Lõunane puhkeaeg
15.00.-15.30.	Vabategevus toas
15.30.-16.00.	Õhtuode
16.00.-18.30	Tegevused ja mäng nii toas kui õues, kojuminek.

- Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse aregutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
- Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kuu eesmärgid, temaatika, õppesisu ja –tegevused. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.
- Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise koha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmäärke, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevuseks vajalikke vahendeid ning pedagoogide ja personali kaasamist.

5. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti

5.1. Valdkond „Mina ja keskkond”

Õppe-ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

1. mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
2. saab ettekujutuse oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
3. väärtustab nii eesti kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;

4. väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult;
5. väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
6. märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna“Mina ja keskkond“ sisu:

1. sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad ja kombed, teised rahvused Eestis, üldnimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, tervise väärtustamine, tervislik toitumine, ohuallikad ning ohutu käitumine.
2. tehiskeskkond: ehitised, kodumasinad, jäätmed, ühissõidukid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus.
3. looduskeskkond: kodukoha loodus, loodusvaatlused, muutused looduses, elukeskkond ja selle mõju tervisele, inimese mõju loodusele.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. valdkond „Mina ja keskkond“ annab teistele tegevusvaldkondadele temaatilise sisu, liites keskkondi, kus laps viibib, mis mõjutavad tema arengut ning millest terviklik arusaam aitab toime tulla igapäevaelus.
2. valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast kasvukeskkonnast.
3. last suunatakse märkama ümbritsevat maailma, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid.
4. loimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ning muusikalist tegevust.
5. last suunatakse mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama, küsimustele vastuseid leidma ja märgatust ning kogetust järeltõlgima.
6. last suunatakse materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Valdkond“Mina ja keskkond“arengu eeldatavad tulemused:

Üldteema	3 - 4 aastased
sotsiaalne keskkond	<ul style="list-style-type: none"> • ütleb küsimise korral oma ees-ja perekonnanime, vanuse küsimisel ütleb oma ea aastates või näitab sõrmedel; • nimetab oma pereliikmeid, teab nende nimesid; • vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk; • ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate nimed; • nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi; • matkib lihtsamaid töövõtteid; • meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab; • kirjeldab, kuidas tema võttis osa lihtsamatest rahvakommetest; • küsimisel selgitab kes on sõbrad, miks peab sõpra hoidma; • täiskasvanu meeldetuletamisel järgib kokkulepituid reegleid; • leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid; • nimetab erinevaid kehaosi ja oskab neid enda peal näidata; • nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid ja teab kuidas neid kasutatakse(seep, käterätik, kamm, taskurätik); • teab hammaste hooldamise vahendeid, harjab hambaid täiskasvanu abiga; • nimetab erinevaid toiduaineid
looduskeskkond	<ul style="list-style-type: none"> • oskab küsimise korral nimetada tuttavaid putukaid(lepatriinu, sipelgas, mesilane); • nimetab tuntumaid veelaniikke(nt konn, kala); • nimetab tuntumaid koduloomi ja matkib nende häälotsusi; • nimetab tuntumaid metsloomi(karu, jänes, hunt, orav); • nimetab tuttavaid puu-ja köögivilju(nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk); • oskab osutamise korral nimetada metsa, lille puud; • leiab lähiümbrusest kive, liiva, mulda); • oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi(talvel sajab lund, on külm, suvel on soe); • oskab küsimise korral iseloomustada ööd ja päeva(pime, valge),

	<ul style="list-style-type: none"> • mõistab, miks ei tohi lilli ja oksid murda,
tehiskeskond	<ul style="list-style-type: none"> • osutab küsimisel autoteele, kõnniteele; • teab valgusfoori ja tulede tähendust; • oskab küsimise korral nimetada sõidukeid(auto, rong, buss, laev, lennuk) • teab helkuri kasutamise vajalikkust, • teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta; • oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid-ja elektroonikat(kell, pliit, televiisor, pesumasin, külmkapp); • tunneb ära oma kodu ja lasteaia; • küsimise näitab, kus on majal aken, uks, korsten, katus, trepp; • nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud(nuga, käärid).

Üldteema	4 - 5 aastased
sotsiaalne keskkond	<ul style="list-style-type: none"> • küsimisel nimetab erinevaid elukutseid nende tegevuse alusel; • korrastab enne uue tegevuse alustamist eelnevalt koha; • paneb iseseisvalt oma riided ettenähtud kohta; • nimetab lasteaia töötajaid ja nende ülesandeid; • selgitab, miks tuleb märjad riided kuivama panna; • kirjeldab küsimisel, mille poolest inimesed on erinevad(juuksed, kasv); • rakendab iseseisvalt põhilisi viisakusreegleid; • teab lihtsamate lauakommete täitmise vajalikkust; • loob lühiajalisi sõprussuhteid ja lohutab omaalgatuslikult kaaslast; • teab hea ja halva tähendust; • teab nimetada riigi nime, kus ta elab; • nimetab eesti rahvakalendri tähtpäevi, millel ta on osalenud; • nimetab eesti rahvuslindu- ja lille; • lapsel on välja kujunenud kindlad puhtuseharjumused; • nimetab toiduaineid, mis on tervislikud ja toiduaineid, mis pole tervislikud;

	<ul style="list-style-type: none"> • teab, miks on liikumine tervisele kasulik.
looduskeskkond	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab, mida tuttavatest köögi-ja puuviljadest valmistada saab; • oskab eristada leht-ja okaspuid; • kirjeldab, mis juhtub lehtpuu lehtedega sügisel(värvuvad, langevad); • nimetab seene osadena kübara ja jala; • kirjeldab erinevate loomade elupaiku ja elamisviise; • nimetab linnu kehaosi(nokk, tiivad, pea); • teab, mida talvel lindudele toiduks panna; • kirjeldab metsa; • selgitab ilmastiku muutuste seoseid taimede, loomade ja inimestega;
tehiskeskond	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab oma kodukoha tuntumaid asutusi(lasteaed pood); • põhjendab, miks visatakse praht prügikasti; • nimetab esemeid erinevast materjalist(paber, puit); • põhjendab helkuri kandmise vajadust; • selgitab, miks maanteedel on ülekäigurajad ja valgusfoorid; • selgitab, miks rattaga sõites peab kandma kiivrit • järgib kokkulepitud rühmareegleid; • nimetab kohti ja esemeid, mis võivad olla ohtlikud(kuum toit, lahtine tuli, ravimid).

Üldteema	5 – 6 aastased
sotsiaalne keskkond	<ul style="list-style-type: none"> • oskab öelda oma nime, vanuse ja soo(tüdruk, poiss); • küsimisel ütleb oma kodukoha nime; • nimetab oma lasteaia nime • loetleb enimtuntud elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid • põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust • nimetab tegevusi, mis on tervisele kasulikud(tervislik toitumine, liikumine); • nimetab hammaste tervise jaoks erinevaid tegevusi

	<ul style="list-style-type: none"> • selgitab küsimisel, milleks on vajalikud silmad, kõrvad, nina; • nimetab erinevaid emotsioone(rõõm kurbus); • järgib iseseisvalt süües lauakombeid • küsimisel nimetab sõbra positiivseid omadusi • eluliste olukordade põhjal selgitab mis on õige või vale • näitab oma käitumisega, et hoolimata erinevustest tuleb kõikidesse inimestesse suhtuda sõbralikult • räägib oma vanavanematest • oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp • põhjendab, miks teatud rahvakalendri päevadel vastavalt riietatakse(nt kadri- ja mardipäev)
looduskeskkond	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju ja teab kuidas neid kasutatakse • nimetab 1-2 lehtpuud ja 1-2 okaspuud • nimetab mõne söögi- ja mürgiseene • nimetab lille osi • nimetab 1-2 looma, kes jäävad talveunne • nimetab tuntumaid linde • nimetab 3-4 putukat(liblikas, kärbes, mesilane); • kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid(uimed, soomused, saba) • kirjeldab soojuse ja valguse vajalikkust inimesele, taimele, loomale • kirjeldab puhast vett • iseloomustab ilmastikunähtusi ja erinevaid aastaaegu 1-2 tunnusega • põhjendab miks loomade ja lindude elutingimused on talvel raskemad
tehiskeskond	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab kuidas jõuab prügi prügimäele • selgitab, et autos sõites tuleb kinnitada turvavöö • kirjeldab, millised reeglid kehtivad tema kodus • selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole • selgitab, miks võõrastega ei tohi kaasa minna • ületab iseseisvalt ohutult sõidutee

Üldteema	6 – 7 aastased
sotsiaalne keskkond	<ul style="list-style-type: none"> • ütleb küsimisel oma koduse aadressi ja telefoninumbri; • kirjeldab oma lasteaia asukohta; • kirjeldab lasteaia ja kooli erinevusi; • nimetab küsimisel, kelle poole abi vajadusel tuleks pöörduda(päästeamet), • paneb märjad riided ise kuivama; • korrastab oma isiklike esemete hoiukohta(riidekapp); • viib ettevõetud tööd(pliiatsi teritamine, ümbruse korrastamine) lõpule; • selgitab, mida tähendab terve olemine; • selgitab, et suitsetamine ja alkoholi tarvitamine kahjustavad tervist; • täidab isiklikku hügieeni harjumuslikult; • peseb hambaid iseseisvalt ja õigesti, • selgitab, kust pärinevad igapäevased toiduained(kohupiima valmistatakse piimast, leiba teraviljast); • valmistab koos täiskasvanuga lihtsamaid toite; • selgitab, milline on südame, aju, kopsude kõike olulisem ülesanne; • märkab ja mõistab enda ja ka teiste emotsioone(hirm, üllatus, viha, rõõm); • arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega; • kirjeldab oma tundeid; • kontrollib oma käitumist vastavalt üldlevinud viisakusreeglitele ja korrigeerib seda vajadusel; • selgitab, mida tähendab sõprus ja loob püsivaid sõprussuhteid; • kasutab igapäevases känes õigesti mõisteid(hea“, „halb“, „õige“, „vale“; • kirjeldab oma peretraditsioone; • selgitab, kes on ja mida teeb vallavanem; • nimetab Eesti rahvussümboolikat(lipp, lill, lind); • teab Eesti Vabariigi presidendi nime; • nimetab 3-4 erinevat rahvust ja keelt;

	<ul style="list-style-type: none"> • teab ja nimetab Eesti lähinaabreid; • kirjeldab tuntumate tähtpäevadega seotud kombeid; • nimetab Eesti rahvustoite, mida ta on söönud(kama, verivorst, hapukapsas)
looduskeskkond	<ul style="list-style-type: none"> • ütleb, mis aastaajal valmivad viljad; • nimetab 2-3 viljapuud(õuna-, pirni-, ploomipuu); • loetleb puu osi(tüvi, võra, oks); • oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi; • nimetab enimtuntud põhja ja lõunamaa loomi; • nimetab tuntumaid paigalinde(varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (pääsuke, kuldnokk); • nimetab 2-3 liiki kalu; • nimetab erinevaid veekogusid(jõgi, järv, meri); • kirjeldab veekogude erinevust; • põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik; • kirjeldab kivide, mulla ja liiva kasutamise võimalusi; • nimetab 1-2 maavara(turvas, paekivi, põlevkivi); • kirjeldab sood ja raba; • nimetab aastaaegu, teab nende järgnevust; • seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada; • kirjeldab ilma; • põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest;
tehiskeskkond	<ul style="list-style-type: none"> • kirjeldab jalkäija ja jalgratturi ohutu liiklemise põhimõtteid; • järgib liikluseeskirju tuttavas keskkonnas; • teab, kuidas käituda ühissõidukist väljudes; • kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust(kiiver, põlve ja randmekaitsmed) jalg-, tõukerattaga sõites ning teeb seda; • selgitab erinevate abivahendite(prillid, ratastool, kaldteed) vajadust; • kasutab teraariistu ohutult;

	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada; • selgitab, kuidas tegutseda kui on eksinud maal või metsas; • kirjeldab lihtsamaid esmaabi võtteid; • selgitab, et looduse säästmiseks saab paljusid inimeste valmistatud esemeid taaskasutada(plastpudel).
--	---

5.2. Valdkond „Keel ja kõne”

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Laps tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslastega kui täiskasvanutega;
- Laps suudab igapäevavestlust nii algatada kui jätkata;
- Laps saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele vastavalt reageerida;
- Laps kasutab kõnes õiget hääldust, tavasõnavara, grammatilisi vorme ja lauseehitust;
- Laps saab aru lugemise ja kirjutamise vajalikkusest ja tunneb huvi lastekirjanduse vastu;
- Laps valdab lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi;
- Laps oskab kõnes lühitekstiga oma mõtteid väljendada.

Valdkonna „Keel ja kõne“ sisu:

- Keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- Suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- Lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- Kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- Lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäeva toimingud),
- Lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda;
- Laps õpib rääkima reaalses suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;

- Suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuse kaudu kirjandust mõistma ja hindama:
- Ettelugemiseks valitaks žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- Õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- Mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Üldteemad:

- Hääldamine
- Sõnavara
- Grammatika (lause ja vormistik)
- Tekst
- Suhtlemine
- Lugemise ja kirjutamise esmased oskused

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	3 - 4 aastased
Hääldamine	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab oma kõnes tuttavaid 1-2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris; • Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla <i>r, s, k õ, ü</i>)
Sõnavara	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab oma kõnes kõiki sõnaliike*; • Kasutab nimisõnu, väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi; • Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega laps ise on kokku puutunud; • Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästitajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu; • Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt <i>lapsed, riided</i>); • Kasutab tagasõnu (<i>all, peal, sees, ees, taga</i>) ruumisuhete tähistamiseks.
Grammatika	<ul style="list-style-type: none"> • Mõistab** ja kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3-5-sõnalisi lihtlauseid; • Kasutab oma kõnes õigesti enamikku käändevorme nende

	<p>põhitähenduses;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt, <i>Joonista!, Istu!</i>); • Kasutab oma kõnes õigesti kindla kõneviisi olevikuvorme (nt. <i>sõidab, laulavad</i>); • Kasutab oma kõnes õigesti tegusõna ma- ja da- tegevusnime (nt. <i>hakkame mängima, ei taha mängida</i>).
Tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, vastab vajadusel rohkem kui ühe lausungiga*; • Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust tegevuse käigus 1-2 lausungiga; • Mõistab*** teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega; loeb peast või kordab järele 1-2-realist luuletust; • Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.
Suhtlemine	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm); • Väljendab oma soove ja vajadusi lausungiga, küsib infot, vastab dialoogis küsimusele; • Suhtleb aktiivselt tegevuse ja esemelise mängu käigus; • Räägib endast <i>mina</i>-vormis; • Kasutab nii mõistmisel kui suhtlemisel peale kõne ka mitteverbaalseid vahendeid (žeste, näoilmet, osutamist).
Lugemise ja kirjutamise esmased oskused	<ul style="list-style-type: none"> • Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab ja kommenteerib pilte, • Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste; • Eristab kuulmise teel tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt <i>tass-kass, pall-sall, tuba-tuppa</i>), osutades pildile või objektile; • Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga; • Tunneb täiskasvanu häälimise* või rõhutatud hääldamise abil kuulmise teel ära hääliku häälikut reas.

Üldteema	4 – 5 aastased
Hääldamine	<ul style="list-style-type: none"> • Hääldeb õigesti kõiki emakeele häälikuid; • Hääldeb õigesti 3-4-silbilisi tähenduselt tuttavaid sõnu; • Hääldeb õigesti 1-2-silbilisi tähenduselt tuttavaid häälikuühendiga sõnu; • Hääldeb õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (<i>nt. taburet, banaan, diivan</i>)
Sõnavara	<ul style="list-style-type: none"> • Mõistab* ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (<i>nt kuusk, kask – puu; tuvi, kajakas – linnud</i>); • Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (<i>käpad, saba, rool</i>); • Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu <i>hommik, päev, õhtu, öö</i> • Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (<i>tutimüts, kelgumägi</i>) ja tuletisi* (<i>täpiline, laulja</i>) • Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (<i>nt arg, kaval, igav</i>).
Grammatika	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid*; • Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid* (<i>sidendid ja, ja siis, aga</i>); • Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (<i>nt sõitis, laulsid</i>); • Kasutab oma kõnes omadussõna võrdlusastmeid (<i>suur-suurem-kõige suurem</i>), • Ühildab sõnu arvus (<i>karud söövad</i>) ja käändes (<i>ilusale lillele, punase palliga</i>).
Tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Kommenteerib enda ja kaaslase sooritatud tegevust (räägib mida tehti) 2-3 lausungiga, • Räägib 2-3 lausega mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest; • Räägib 2-3 lausega meeldivast mänguasjast (<i>mis see on, kust see asi on saadud, miks see meeldib</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> • Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial* kujutatud sündmust; • Loeb peast 2-4-realisi liisusalme/luuletusi; • Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega.
Suhtlemine	<ul style="list-style-type: none"> • Algatab ise aktiivselt suhtlust, • Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses; • Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta; • Annab vestluses edasi asjasse puutuvat infot; • Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid meeldetuletamisel; • Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust.
Lugemise ja kirjutamise esmased oskused	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb iseseisvalt ära hääliku kuulmise teel häälikut reas, • Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti; • Tunneb täiskasvanu abiga ära hääliku sõnas; • Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul);

Üldteema	5 – 6 aastased
Hääldamine	<ul style="list-style-type: none"> • Hääldeb oma kõnes ning etteõeldu kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tähenduselt tuttavaid sõnu
Sõnavara	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab kõnes mõningaid antonüüme* (nt <i>lühike-pikk, must-puhas</i>); • Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu <i>eile, täna, homme</i> • Kasutab kõnes mõningaid sünonüüme* (nt <i>lippab, jookseb, sibab</i>); • Mõistab samatüveliste sõnade tähenduse erinevusi (<i>joonistaja, joonistus, jooneline</i>); • Kasutab sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt <i>veereb-veeretab, sõidab-sõidutab</i>) õigesti vastavalt nende tähendusele; • Moodustab vajadusel sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt <i>tikkudest maja-tikumaja; nuga õuna koorimiseks-õunanuga</i>), • Nimetab ühe õpitud kategooria* piires vähemalt kaks sõna (nt <i>lilled-</i>

	<i>tulp, roos)</i>
Grammatika	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab oma kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid põimlauseid* (sihitilause, nt sidendiga <i>et</i>; täiendlause, nt sidendiga <i>mis, kes</i>; ajalause, nt <i>kui, siis</i>); • Kasutab oma kõnes nud- ja tud-kesksõnu (nt <i>söödud-söönud</i>); • Kasutab oma kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (<i>saab lauljaks, jookseb kivini</i>); • Märkab grammatika vigu täiskasvanu kõnes (nt <i>lugeb pro loeb, mõmmi maga pro mõmmi magab, lillena pro lilleline, seen kasvab all kuuse pro seen kasvab kuuse all</i>) ja osutab neile; • Kasutab oma kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (<i>loetakse, pesti</i>); • Kasutab oma kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (<i>ilusatel lilledel</i>);
Tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil üksteisega seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega: <i>ja siis, siis, ja</i>); • Räägib oma kogemustest seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega <i>ja siis, siis, ja</i>); • Kirjeldab (jutustab oma sõnadega) kuulnud teksti sündmuste järgnevust ja põhjusi ning tegelaste käitumist; • Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausega (nt <i>Mida tegi kodus pühapäeval?</i>); • Mõistab ka teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega.
Suhtlemine	<ul style="list-style-type: none"> • Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt <i>Kus ja kellega sa elad? Kas tal lapsi on?</i>); • Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist, • Püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teema muutusega, vastab teiste algatatud teemadele.
Lugemise ja kirjutamise esmased oskused	<ul style="list-style-type: none"> • Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, materialiseerimise* toel) 1-2-silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu; • Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas;

	<ul style="list-style-type: none"> • Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt <i>koli-kolli</i> (III v.); <i>koli-kolli</i> (II v.); <i>koli-kooli</i> (III v.); <i>koli-kooli</i> (II v.); • Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid); • Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).
--	--

Üldteema	6 – 7 aastased
Hääldamine	<ul style="list-style-type: none"> • Hääldeb etteõeldu kordamisel õigesti tähenduselt võõraid sõnu; • Hääldeb õigesti võõrhäälikuid (<i>f, š</i>) tuttavates sõnades (nt. <i>Fanta, šokolaad</i>).
Sõnavara	<ul style="list-style-type: none"> • Selgitab kuuldud kujundlike väljendi (<i>tuul ulub, kevad koputab aknale</i>) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemustega seotud näiteid; • Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (so mittekogetava vastega) tähenduse sõnu (nt. tundeid, vaimset tegevust tähistavaid <i>mõtlen, arvan, julge, lahke</i>); • Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu; • Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu; • Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt. <i>vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast</i>); • Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpi valdkondades (nt. <i>transport, elusolend, tähtpäev, kehaosad</i>).
Grammatika	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab oma kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid käändevorme (nt olev kääne: <i>arstina</i>); • Kasutab oma kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: <i>hommikust õhtuni</i>); • Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt <i>palju linde, konni, autosid</i>); • Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivahelduslikke sõnu (<i>poeb-pugema, siga-sead</i>);

	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (...<i>,sest...</i>), tingimust (<i>kui...</i>,<i>siis</i>), eesmärki (...<i>,et...</i>); •
Tekst	<ul style="list-style-type: none"> • Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi andes edasi põhisisu ja olulised detailid; • Tuletab mõttelüngaga tekstis* iseseisvalt puuduva info; • Räägib sellest, mida hakkab tegema (planeerib välikõnes tuttavaid tegevusi); • Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust); • Kirjeldab sündmust enda ja teiste positsioonilt; • Parandab ja täpsustab oma teksti jutustamise käigus.
Suhtlemine	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab dialoogis erinevaid suhtlemisstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest; • Valib intonatsiooni ja sõnu vastavalt kaassuhtlejale (laps-täiskasvanu) ja suhtlemispaigale (kodu-võõras koht); • Mõistab kaudseid ütlushi (nt <i>Ruumis on aken lahti. Otsene ütlus: Pane aken kinni! Kaudne ütlus: Mul on jahe.</i>); • Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.
Lugemise ja kirjutamise esmased oskused	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kirjutab enamikku tähti; • Veerib 1-2-silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita*) ja sageli eksib; • Häälilib õigesti 1-2-silbiliste häälikuühendita sõnade häälikustruktuuri* (nt <i>lähen koli</i>). Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut; • Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades väliseid abivahendeid (nt klotse, nööpe vms) sõnade arvu märkimiseks, • Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt <i>koll- kool, linna</i> (III v.) –<i>lina; tibu-tippu</i>) • Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.

Selgitused tabeli kohta

Mõistab* - st laps osutab või rühmitab kuulnud sõnale vastavaid objekte ning pilte, selgitab sõna või väljendi tähendust oma sõnadega või toob enda kogemustega seotud näiteid.

Mõistab** - st osutab sobivale objektile/pildile või tegutseb õigesti vastavalt kuulnud korraldusele

Mõistab*** - st vastab küsimusele, osutab sobivale pildile, valid sobiva(d) pildi(d).

*Sõnaliigid on nimi-, omadus-, tegu-, arv-, ase-, määr-, hüüd-, side- ja kaassõnad.

***Tuletis** – sõna, mis koosneb tüvest jaliitest (nt *kurb+lik*; *tantsima+mine=tantsimine*).

***Antonüümid** – vastandtäheendusega sõnad.

***Sünonüümid** – sama/lähedase tähendusega sõnad

***Kategooria** – tähenduslikult seotud sõnade rühm. Nt. kategooriasse *linnud* kuuluvad *vares*, *tuvi*, *pääsuke* jne.

***Lause ja lausung** – lause on kirjakeele, lausung suulise kõne üksus. Lausungiks võib suulises kõnes olla nii sõna, fraas, liht- või liitlause. Arengutulemuste kirjeldamisel on grammatika teema puhul kasutatud terminit *lause*. Kuna koolieelses eas loovad lapsed ise peamiselt suulisi tekste, siis on teksti teema puhul kasutatud terminit *lausung*.

***Koondlause** – liitlause, mis sisaldab korduvaid lauseliikmeid, nt *ema ostis poest saia, leiba ja võid*.

***Rindlause** – liitlause, mille osalause vahel on rinnastav seos, st. nad on süntaktiliselt suhteliselt võrdväärased. Osalused on ühendatud sidenditega või asetsevad lihtsalt kõrvuti. Nt. *Magame ära ja siis tulebki sünnipäev. Me läheme emmega poodi ja õde tuleb ka. Siimul on sinine auto ja minul punane*.

***Põimlause** on liitlause, mis koosneb põhi- ja sellele alistuvast kõrvallausest. Põimlausega väljendatakse erinevaid tähenduslikke suhteid. Tabelis on märgitud ka järgmiseid tüüpe: sihitlause (nt *Isa teab, et ma olen haige*); täiendlause (nt *Nägin looma, kes oli rebase moodi.*); ajalause (nt *Kui ma pudru ära söön, hakkab mängima.*); põhjuslause (nt *torn läks katki, sest koer astus selle peale.*); eesmärklause (nt *Me peame kiiresti jooksuma, et bussi peale jõuda.*); tingimuslause (nt *Kui Ott oleks terve, siis võiks ta jäätist süüa.*)

***Tekst** – tekstiks võib pidada igat ütlust, arenenud kõne puhul kindla alguse ja lõpuga sõnumit.

***Pildiseeria** – piltide kogum, mis kajastab sündmus(t)e järgnevust.

***Olupilt** – pilt, mis kajastab sündmuse või olukorra ühte hetke.

***Mõttelünk (tekstis)** – info, mis on tekstis otseselt välja ütlemata, mille inimene tuleb ise oma teadmiste ja kogemuste põhjal.

***Häälimine** – sõna sujuv häälikhaaval hääldamine.

***Materialiseerimine häälimisel** - sõna häälikkoostise märkimine abivahenditega (nt nupud, klotsid, nõöbid vms.).

***Aimamisi ehk järgneva kontrollita lugemine** – algaja lugeja ütleb sõna välja seda täpselt ja lõpuni lugemata.

***Häälikstruktuuri märkimine kirjutamisel** – laps paneb kirja sõnas kõik häälikud õiges järjekorras ühekordsete tähtedega.

5.3. Valdkond „Matemaatika

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- laps rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- laps järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse põhjal;
- laps tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna „Matemaatika” sisu:

- asjad: esemete järjestamine, rühmitamine, orienteerumine ajas ja ruumis, hulgad;
- arvud: loendamine, arvud, arvutamine;
- suurused: suurused, mõõtmine, mõõtühikud;
- kujundid: tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- Esemete maailmas aitab orienteeruda nende järjestamine, rühmitamine, võrdlemine ja jaotamine suurus- ja asenditunnustuste järgi.
- Ümbritsevat ruumi kirjeldatakse kujundimõistete abil
- Ajas orienteerumisel toetutakse päevakava järgimisele ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks

- Seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates laste sealjuures kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut
- Suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm)
- Toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	3 - 4 aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ul style="list-style-type: none"> ♦ otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka; ♦ paaride moodustamisega (üks ühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades <i>sama palju, ühepalju</i> ehk <i>võrdselt</i>; ♦ loendab viie piires ja teab arvude rida 5ni.
Suurused ja mõõtmine	♦ võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (<i>suurem – väiksem</i>), pikkuse (<i>pikem – lühem</i>), laiuse (<i>laiem – kitsam</i>) järgi kasutab mõisteid.
Geomeetrilised kujundid	♦ eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt.
Orienteerumine ajas	<ul style="list-style-type: none"> ♦ leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses vm); ♦ eristab <i>hommikut</i> ja <i>õhtut</i> (kirjeldab tegevusi).
Orienteerumine ruumis	♦ määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: <i>ülal – all, ees – taga (minu ees, minu taga jne)</i> .

Üldteema	4 – 5 aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud); ◆ võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on <i>rohkem kui, vähem kui</i>; ◆ tutvub arvudega 10ni.
Suurused ja mõõtmine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ järjestab esemeid kõrguse järgi (<i>kõrgem madalam</i>); ◆ järjestab kolm 3 suuruse, pikkuse, laiuse ◆ ja kõrguse järgi.
Geomeetrilised kujundid	<ul style="list-style-type: none"> ◆ näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.
Orienteerumine ajas	<ul style="list-style-type: none"> ◆ teab ööpäeva osi <i>hommik – päev – õhtu – öö</i>; kirjeldab tegevusi ja sündmusi <i>eile – täna - homme</i>
Orienteerumine ruumis	<ul style="list-style-type: none"> ◆ määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (<i>seisan Alo taga; olen tahvli ees</i>); ◆ määrab vasakult ja paremalt poolt.

Üldteema	5 – 6 aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni; ◆ oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu; ◆ tunneb numbrimärke; ◆ võrdleb arve (<i>on suurem kui, on väiksem kui</i>); ◆ paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab; ◆ võtab ühest hulgast esemeid ära ja liidab.
Suurused ja	<ul style="list-style-type: none"> ◆ järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi;

mõõtmine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ leiab vaadeldavast objektist silma järgi <i>suurema – väiksema – sama suure</i> ning kontrollib objekte kõrvutades; ◆ hindab kaugust silma järgi; ◆ mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga; ◆ järjestab raskuse ja paksuse järgi.
Geomeetrilised kujundid	<ul style="list-style-type: none"> ◆ koostab mustreid, laob pilte kujunditest; ◆ rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi.
Orienteerumine ajas	<ul style="list-style-type: none"> ◆ kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi; ◆ eristab mõisteid <i>kiiresti – aeglaselt, varsti, hiljem, kohe</i>.
Orienteerumine ruumis	<ul style="list-style-type: none"> • määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: <i>all – peal, kohal, keskel, äärel, vasakul – paremal</i>; • orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.

Üldteema	6 - 7 aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	<ul style="list-style-type: none"> • mõtestab arvude rida 12ni; • liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, ==); • oskab koostada matemaatilisi jutukesti kahe etteantud hulga järgi.
Suurused ja mõõtmine	<ul style="list-style-type: none"> • teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km; massimõõtu kg ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes; • mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtvahendiga.

Geomeetrilised kujundid	<ul style="list-style-type: none"> eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk):
Orienteerumine ajas	<ul style="list-style-type: none"> teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja – päeva; määrab kellaega täistundides ning koostab päevakava; kasutab kõnes õigesti sõnu <i>enne, praegu, hiljem – varem, noorem – vanem</i>
Orienteerumine ruumis	<ul style="list-style-type: none"> orienteerub tasapinnal (paberil).

5.4. Valdkond „Kunst”

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- Kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- Vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
- Kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja –võtteid;
- Kasutab matrerjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- Vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut

Valdkonna „Kunst” sisu:

- Kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- Kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- Tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
- Kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteosest, kunstist.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- Antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;

- Suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlusel tehtud tähelepanekuid;
- Kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- Arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
- Julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- Viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
- Suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahulr jäi. Kaaslaste töödese tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	3 - 4 aastased
Voolimine	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendamisel muljub voolimisematerjali, mängides muudab vabalt savitüki kuju. • Juhendamisel tükeldab savi, plastiliini. • Muljub ja näpistab, juhendamisel rullib ja veeretab voolimismaterjale - savi ja plastiliin. • Surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja triipe.
Joonistamine	<ul style="list-style-type: none"> • Kritseldab varasemast liikuvama ja vabama käega • Tõmbab iseseisvalt jämedate joonistamismaterjalidega [rasvakriit, pehmed pliiatsid jne-] erinevaid jälgi [täpid ja jooned vertikaalsed, horisontaalsed, lainelised, katkendlikud, spiraalsed] püsides paberil • Hoiab meeldetuletamisel paberist kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta.

	<ul style="list-style-type: none"> • Meeldetuletamisel hoiab õigesti pliiatsit ja joonistamisvahendeid.
Maalimine	<ul style="list-style-type: none"> • Kannab õpetaja antud värvise pintsliga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega. • Juhendamisel võtab pintsliga värvi, loputab pintslit vees. • Jätab paberile jäljendeid õpetaja värvidega kaetud svammiga, templiga erinevatele pindadele jäljendeid. • Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erinevaiva suunaga jooni, punkte ja pindu.
Meisterdamine	<ul style="list-style-type: none"> • Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus- looduslikku vms. tegutsemiseks pakutud materjali. Ehitamisel laob vahendeid üksteise peale, järgi, kõrvale jne • Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid, pabertükke seemneid, vms. liimiga kaetud paberile, puistab

Üldteema	4 – 5 aastased
Voolimine	<ul style="list-style-type: none"> • Annab voolitud ümarvormidele erinevaid nimetusi. • Rullib savitükki ja muudab rullimise tulemusel tekkinud piklikku vormi kuju, andes edasi asjade, esemete jne. iseloomulikke tunnuseid • Vajutab ümarvormi pihkude ja sõrmede • vahel õhemaks, pigistab la venitab savi sellele teise kuju andmise eesmärgil. • Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku, neid üksteise peale, sisse jne. ladudes. • Juhendamisel kasutab voolimispulka savi vms voolimismaterjali tükeldamisel.
Joonistamine	<ul style="list-style-type: none"> • Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jäljendada konkreetseid esemeid • Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suurusega, sealhulgas ka kaarjaid jooni. • Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta. • Suudab kujutada natuurile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju. Inimesi

	[nn. peajalgseid]
Maalimine	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendamisel kasuta kattevärve kogu pinna värvimisel • Ümarvormi joonistab värvilaigu suurendamise teel. • Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja loputab pintslit peale värvimist. • Meeldetuletamisel ei värvi üle paberi serva, • Selgitamisel kasutab töös pintslit erinevaid osi [otsa, külgi] ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.
Meisterdamine	<ul style="list-style-type: none"> • Lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda joont. • Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid. • Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale [looduslik materjal ja paber, suled ja paber jne.] • Kortsutab erineva paksusega paberit. • Matkib täiskasvanu tegevusi lihtsa mänguasja valimisel (nt. päkapikk-käbile müts, siil- männikäbile nina).

Üldteema	5 - 6 aastased
Voolimine	<ul style="list-style-type: none"> • Veereta ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt. paberimassi, vaha jne.) • Kasutab saadud algvorme kera, silinder neist tähendusega objekte voolimiseks. • Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel. • Kasutab valmisvorme (isesestvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt. piparkookide vms. valmistamisel). • Niisutab vajadusel voolitava eseme pinda ja ühendamisekohti.
Joonistamine	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab iseseisvalt joonistusvahendeid (nt. viltpliiatsid, pastellid jne.) • Kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjoont • Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne. joontega emotsiooni ja meelevõlu ning täidab pinda.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga sablooni või joonlaua järgi ,
Maalimine	<ul style="list-style-type: none"> • Võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pinda. • Juhendamisel katab värviga algul suurema kujundi, millele lisab detailid. • Teeb pintslivajutuste ja –tõmmetega objektide väikseid detaile (nt. silmad, suu) või rütme. • Suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata pinda. • Peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi kasutamist.
Meisterdamine	<ul style="list-style-type: none"> • Juhendamisel rebib paberist ribasid ja lihtsaid kujundeid ning kleebib need alusele. • Lõikab juhendamisel kääridega suuri sirgete piirjoontega ja vormilt lihtsaid kujundeid. • Voldib paberi pooleks, neljaks (kujundades nii nt. kaardi, raamatu, liniku). • Lükib paelale, lõngale auguga esemeid (nt. helmeid, nõöpe) kettide, kaunistuste) jne. valmistamiseks. • Meisterdab looduslikust materjalist ja majapidamises järelejäänud pisiesemetest objekte lihtsate ühendusvõtete abil (nt. plastiliiniga liitmine, tikkude või kõrte torkamine pehmesse materjali jne.).

Üldteema	6 – 7 aastased
Voolimine	<ul style="list-style-type: none"> • Nimetab ja kasutab erinevaid , ka uus • Voolimismaterjale ja nende nimetusi. Kasuta uusi voolimismaterjale õpetaja abiga. • Kasutab voolimispulka vormide õõnestamisel, iseseisvalt mustri tegemisel. • Voolib juhendamisel ka ühest savitükist venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi. • Juhendamisel silub detailide pinda ja ühenduskohti. • Niisutab vajadusel voolitava eseme pinda. • Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid

	õõnesvormideks muuta.
Joonistamine	<ul style="list-style-type: none"> • Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata. • Meeldetuletamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiaitsit (pliiaitsi külg). • Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne. joontega emuotsiooni ja meeoleolu ning täidab pindu. • Värvib enamasti kontuuri ületamata. • Joonistab kujutatavad objektid. • Värvib (omajoonistatud või värviraamatu) kujundid värvi või pliiaitsitega kontuuri seest, varieerides värvimise (käe liikumise) suunda. • Eemaldab ja paneb tagasi viltpliiaits otsiku.
Maalimine	<ul style="list-style-type: none"> • Kasutab varem õpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel. • Juhendamisel hele- tumestab värve ja segab põhivärve omavahel. Segab värve segamialustel ja töö peal. • Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeoleolu aastaegadele iseloomulike tunnuseid. • Loputab pintslit piisava sagedusega ja väldib värvide liigset määrdumist värvipurkides. • Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta. • Pintsliga liigub paberil vabalt, ei liigu pikalt edasi- tagasi ühes kohas. • Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintslit • Peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi kasutamist. • Juhendamisel alustab maalimist taustast või suuremast pinnast. • Alusjoonist kasutades arvestab maalimisel objektide piirjooni. • Meeldetuletamisel kasutab pintslit erinevalt, nt. katab aluspinda, teeb pintsli trükki jne.
Meisterdamine	<ul style="list-style-type: none"> • Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid

	<p>omavahel sobitada.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iseseisvalt lõikab kääridega paberist geomeetrilisi kujundid ja lihtsaid kumerate piirjoontega kujundeid. • Rebib lihtsamaid kujundeid. • Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega. • Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte (paat, lennuk, müts jne.) • Punub sirgetest ribadest lihtsa pinna (nt. järjehoidja, linik vms.) • Juhendamisel teeb jämedast materjalist keerupaela, punub kolmeharulist palmikut. • Loob tehniliselt ja teostuse poolest lihtsaid meisterdusi (nt. sõidukeid, nukke, ka näpunukke) • Kasutab meisterdamiseks erinevaid ühendamisevahendeid ja võtteid (liim, kleeplint, traat jne.) • Kasutab suunamisel materjali (nt liimi, paberit, riidet jne.) otstarbekalt.
--	---

5.5. Valdkond „Muusika”

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- Laps tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- Laps suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- Laps suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- Laps suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi:

Valdkond “Muusika” sisu:

- Laulmine;
- Muusika kuulamine;
- Muusikalis-rütmilise liikumine;
- Pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

- Esikohal on emotsionaalne ja aktiivne muusikaalne tegevus;
- Kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilist-sotsiaalselt aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- Arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- Kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu Keel ja kõne, Kunst jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- Seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- Muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	3 – 4 aastased
Laulmine	<ul style="list-style-type: none"> • Laulab rühmaga samas tempos; • Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule
Muusikalis-rütmiline liikumine	<ul style="list-style-type: none"> • Väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu nt loova liikumisega; • Tantsib, kasutades eakohaseid tantsuelemente nt liikumine ringis, hanereas, kõnd, jooks jalgadega koputamine, keerutamine paarilisega; • Osaleb laulumängudes.
Muusika kuulamine	<ul style="list-style-type: none"> • Kuulab laulu ja muusikapala; • Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega; • Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.
Pillimäng	<ul style="list-style-type: none"> • Mängib rütmipille (nt trummi, kuljuseid, kõlapulki) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks; • Eristab kuulates neid tämbri järgi.

Üldteema	4 – 5 aastased
Laulmine	<ul style="list-style-type: none"> • Laulab võljahingamisel loomuliku häälega; • Esitab laule rühmaga samas tempos; • Laulab peast teistega oos mõningaid rahva- ja lastelaule.
Muusikalis-rütmiline liikumine	<ul style="list-style-type: none"> • Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendusvahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksi kui paaris) • Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsuelemente
Muusika kuulamine	<ul style="list-style-type: none"> • Kuulab laulu ja muusikapala huviga; • Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma
Pillimäng	<ul style="list-style-type: none"> • Mängib ja tunnetab kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille; • Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja –lauludele; • Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos; • Mängib tamburiini, kastanjette ja kõlatoru.

Üldteema	5 – 6 aastased
Laulmine	<ul style="list-style-type: none"> • Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist; • Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas
Muusikalis-rütmiline liikumine	<ul style="list-style-type: none"> • Liigub ja tantsib sünkroonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammuja eesgaloppi; • Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (nt muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi).
Muusika kuulamine	<ul style="list-style-type: none"> • Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants); • Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.

Pillimäng	<ul style="list-style-type: none"> Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puuagoogo, taldrik, guiro, triangle, kõlaplaadid) lihtsamaid ostinato kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku) Mängib pilliansamblis
-----------	---

Üldteema	6 - 7 aastased
Laulmine	<ul style="list-style-type: none"> Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule; Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.
Muusikalis-rütmiline liikumine	<ul style="list-style-type: none"> Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meeleolu), nt kasutab kül- ja eesgaloppi ning hüpaksammu; Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiakuga.
Muusika kuulamine	<ul style="list-style-type: none"> Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara; Näitab tegevuses üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuulnud palade suhtes (nt jutustab, mida kuulis muusikas); Eristab vokaal- ja instrumentaalmuusika lihtsamaid žanre (hällilaul, mars, tantsuviis, rahvalaul).
Pillimäng	<ul style="list-style-type: none"> Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele; Mängib pilliansamblis; Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, plaatpillid jt.

5.6. Valdkond „Liikumine”

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

1. tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
2. suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
3. tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;

4. mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
5. järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkond „Liikumine” sisu:

1. liikumisalased üldteadmised;
2. põhiliikumised;
3. liikumismängud;
4. erinevad spordialad;
5. tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

1. liikumine on lapse tegevuste ja mängude loomulik osa;
2. liikumisõpetus lasteasutuses on seotud muu õppe- ja kasvatustegevusega;
3. liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevusi regulaarselt korrates;
4. oluliseks peetakse kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist;
5. last ergutatakse oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslasi arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
6. lapsel arendatakse põhiliikumises, koordineerimise, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmotoorikat (täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasiside.

Lapse arengu eeldatavad tulemused

Üldteema	3 - 4 aastased
Liikumisteadmised	<ul style="list-style-type: none"> ◆ valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemisriided; ◆ arvestab rühmakaaslasi aktiivses tegevuses.
Põhiliikumised	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab põhiliikumisi; ◆ säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.

Liikumismängud	<ul style="list-style-type: none"> ◆ mängib matkiva sisuga 1-2 reeglina kõnni- ja jooksumänge; ◆ mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu.
Spordialad: võimlemine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega; ◆ teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega; ◆ teeb painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ veab tühja kelku; ◆ sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla; ◆ liigub suuskadel otsesuunas.
Tants ja rütmika	<ul style="list-style-type: none"> ◆ kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi; ◆ sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.
Vaba aeg ja loodusliikumine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ matkab õpetajaga või vanematega looduses; ◆ teeb kaasa kuni 500m pikkuse rännaku püsib kolonnis.

Üldteema	4 - 5 aastased
Liikumisteadmised	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi; ◆ järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid.
Põhiliikumised	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes; ◆ teeb koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.

Liikumismängud	<ul style="list-style-type: none"> ◆ mängib 2 - 4 reeglita liikumismänge; ◆ pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.
Spordialad: võimlemine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni; ◆ hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge
Tants ja rütmika	<ul style="list-style-type: none"> ◆ sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi; plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.
Vaba aeg ja loodusliikumine	<ul style="list-style-type: none"> ◆ algatab iseseisvalt mängu; tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.

Üldteema	5 – 6 aastased
Liikumisteadmised	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid • spordivõistlusi; • teab spordivahendite nimetusi ja kasutab erinevaid spordivahendeid; • õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise, • talub kaotust võistlusmängudes
Põhiliikumine	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes; • teeb harjutusi väikevahenditega; • ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisäülesandeid
Liikumismängud	<ul style="list-style-type: none"> • osaleb jõukohastes teatevõistlustes; • tunnustab nii enda kui vastasmeeskonna edu.

Võimlemine	<ul style="list-style-type: none"> • teeb vahenditega(palliga, hüpitsatega) harjutusi eakohaselt õigesti; • valitseb oma liigutusi koordineerimise ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes; • sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.
Kelgutamine, suusatamine	<ul style="list-style-type: none"> • veab üksi, kahe-ja kolmekesi kelgul kaaslast; • kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid(nt haarab esemeid); • suusatades kasutab libisemist.
Tants ja rütmika	<ul style="list-style-type: none"> • jälgendab liikumisega erinevaid rütme; • liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele, • liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.
Vaba aeg ja loodusliikumine	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab spordi-ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt • sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga

Üldteema	6 - 7 aastased
Liikumisteadmised	<ul style="list-style-type: none"> • nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase; • keskendub sihipäraselt kehalisele tegevusele, • liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest(valides sobivad paigad ja vahendid); • õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.
Põhiliikumine	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised; • säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu; • kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
Liikumismängud	<ul style="list-style-type: none"> • võistleb kombineeritud teatevõistluses; • organiseerib ise liikumismänge;

	<ul style="list-style-type: none"> • kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
Võimlemine	<ul style="list-style-type: none"> • valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui tänaval, • orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene; • sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
Kelgutamine, suusatmine	<ul style="list-style-type: none"> • osaleb kelguvõistlustel; • sõidab mäest alla põhiasendis; • suusatab koordineeritud liikumisega; • käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
Tants ja rütmika	<ul style="list-style-type: none"> • sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega; • liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele; • väljendab liikumise kaudu emotsioone, • kasutab liikudes loovalt vahendeid(linte, rõngaid)
Vaba aeg ja loodusliikumine	<ul style="list-style-type: none"> • tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu-ja spordiväljakul; • mängib lihtsamaid maastikumänge; • sõidab tõukerattaga, kahe rattalise rattaga.

5.7. Üldoskused.

5.7.1. 3 - 4 aastaste laste üldoskused

Mänguoskused

Väikelapse tegevuse põhivorm on konstruktiivne ehk ülesehitav mäng ja lihtne rollimäng, milles ta kordab ning jäljendab varasemaid kogemusi ja mälu pilte. Rollimäng suurendab oluliselt lapse arusaama maailma asjadest ning tekitab sageli vestlusi, mis aitavad sündmusi mõista ja arendavad nii lapse mõtlemis- kui ka väljendusoskusi. Selles vanuses hakkab kujunema koosmäng ning lihtsamad reeglimängud.

Õppe- ja kasvatustegevuste tulemusel 3 - 4 aastane laps:

1. Reeglitega mängud-dialoogina lapse ja täiskasvanuvahel- koostöö täiskasvanuga koos kõnega
2. Kasutab mänguasju ja esemeid loovmängus – söögitegemine, autodele teed jne.
3. Kasutab varem saadud kogemusi lihtsamates rollimängudes- tegevust saadab kõne.
4. Ehitusmängudes õpib ebaõnnestumise taluvust-teen uuesti-katsetamise teel.
5. Kõrvuti mängult koos mängule- arvestab kaaslasega- tahab kaaslasega jagada mänguasju.
6. Teab rühmas mänguasjade kohta. Peale mängu oskab panna asjad oma kohale tagasi.
7. Oskab 4-5 osalisi puzzlesid kokku panna.
8. Osaleb ring- jaliikumismängudes, omab lihtsamaid reegleid.
9. Kuulab ja osaleb lihtsamates lavastusmängudes, näitab oma emotsioone.

Tunnetus- ja õpioskused

Neljandal eluaastal on suurimad muutused lapse identiteedi areng ja eneseteadvustamine, arusaam sellest, et ta on isiksus oma õiguste, soovide ja tahtmistega. Laps on teadlikum kategooriatest MINA ja MINU, seetõttu katsetab ta täiskasvanute reaktsioone ning seda, kuidas suudab ta kontrollida ja saavutada oma tahtmist. Sellelealisele on iseloomulikud jonnihood ja emotsioonipuhangud, mis enamasti on ajutised. Laps huvitub iseendast, oma teadmistest ja asjadevahelistest seostest.

Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada.

Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 - 4 aastane laps

1. Leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevust täiskasvanu abiga; täiskasvanu suunab lapse tegevust kõne kaudu.
2. Plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel.
3. Keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv.
4. Tegutseb vahetult nii konkreetsete kui ka neid kujutavate sümbolitega.
5. Kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälu pilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsa rollimängus.
6. Mängib mõnda aega koos teistega jajärgib lihtsamaid reegleid
7. On omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada.
8. Osaleb dialoogis.
9. Jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest.
10. Mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ölekantud tähendustest
11. Rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi.
12. Tal on ettekujutus arvumõistest ja värvustenimetusest.
13. Leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nende vahelisi seoseid.
14. Tema ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik.
15. Omab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab tegevusele tagasisidet.

Enesekohased oskused

Lapsel kujuneb välja MINA TUNNE. Ta kaitseb oma valdusi personaalruumi. Kui keegi tungib üle tema isiklike piiride või võtab luba küsimata tema asju, põhjustab see nõrdimust ja protesti. Ta saab aru mõistetest MINU OMA ja TEMA OMA.

Enesekohaste oskuste all mõistetakse suutlikust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 - 4 aastane laps

1. Teab oma nime, perekonnanime ja vanust.
2. Teab kas on poiss või tüdruk.
3. Õpib ja oskab viisakalt käituda- Tere, Head aega, Tänan, Palun, Palun veel, Palun aita.
4. Peseb käsi enne sööki ja peale potil käimist.
5. Käib iseseisvalt potil või osalise abiga.
6. Õpib iseseisvalt riietuma täiskasvanu vähese abiga.
7. Sööb iseseisvalt, omab õiget lusika ja kahvli hoidu.
8. Suudab rääkida oma tunnetest , hea- halb, rõõmus- kurb
9. Oskab ja tahab jagada teistega oma mänguasju.
10. Oskab ja tahab lohutada kaaslast mängudes ja tegevustes.

Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka kaaslast, võtta omaks ühiskonna tunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõeks pidamistest. On oluline kasvatusülesanne kujundada prosotsiaalset käitumist, s.o. esmaseid oskusi: abistamist, lohutamist ja jagamist.

Lapse sotsiaalne areng peab tagama ühiskonnaks elamiseks vajalike sotsiaalsete oskuste ja pädevuste omandamise.

5.7.2. 4 – 5 aastaste laste üldoskused.

Mänguoskused

Mäng on eelkooli eas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus

Õppe – ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:

1. mäng muutub sisukamaks, sest teadmised ja kogemused ümbritsevast suurenevad;

2. mängudes hakkab olulist osa etendama süžee kui ümbritseva maailma valdkond mida kujutatakse;
3. kujuneb huvi teatud mänguteemade vastu (N. lasteaed, kool, kauplus jne.);
4. hakkab järjest rohkem mõistma mängu sümbolset tähendust;
5. imiteerib kuulnud loo tegelaste häälsusi ja käitumist;
6. mäng on omandanud kindla koha;
7. oskab mängida väikeste rühmadena;
8. oskab meisterdad erinevatest materjalidest esemeid.

Tunnetus- ja õpioskused

1. Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse, st. oskust juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni;
2. Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada;
3. õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel

Õppe – ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:

1. Oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteetide toel;
2. plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
3. hangib tänu keeleoskusele uut teavet, tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
4. saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
5. järgib lihtsaid reegleid
6. huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
7. osaleb ühistegevustes ning teeb koostööd teiste lastega;
8. konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
9. liigitab lihtsamate üldmõistet või mitme tunnuse järgi;
10. keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu
11. saab aru arvumõistest, huvitub tähtedest
12. omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui partnereid, võtta omaks ühiskonna üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest

Õppe – ja kasvatustegevuse tulemusel 4 - 5 aastane laps:

1. teab oma nime, vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
2. väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
3. püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest
4. osaleb lühikest arga ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
5. saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid;
6. huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas

Enesekohased oskused

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida käitumist

Õppe – ja kasvatustegevuse tulemusel 4 - 5 aastane laps:

1. väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
2. tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
3. saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
4. seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
5. arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet;
6. saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest.

5.7.3. 5 - 6 aastaste laste üldoskused

Mänguoskused

Mäng on koolieelses eas põhitegevus, mille vältel areneb lapse isiksus tervikuna. Läbi mängu omandab laps teadmisi, muljeid ja kogemusi ümbritsevast maailmast ja loodusest. Arendav mängukeskkond ning mängivate laste sõbralikud suhted on koolieelses eas lapsele kvaliteetne õpikeskkond. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 - 6 aastane laps:

- rakendab mängudes eri allikatest saadud kogemusi, teadmisi ja muljeid;
- oskab mängudes loovalt kasutada erinevaid mängumaterjale;
- oskab mängu käigus konflikte lahendada;
- oskab matkida kuulnud tegelaskujude käitumist ja suudab tuttavaid lavastusmänge ise mängida;
- oskab mängudes ülesandeid jaotada ja tekib vastastikune kohustus;
- tunneb rõõmu mängimisest, oskab ise mängu organiseerida ja suudab kehtvalt mängudele keskenduda;
- järgib mängureegleid ja oskab neid teistele selgitada;
- osaleb erinevates mänguliikides j loovtegevustes

Tunnetus- ja õpioskus

Tunnetusoskus on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse s.o. oskus juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Õpioskus on lapse suutlikkus hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 -6 aastane laps:

- tegutseb lühiajaliselt iseseisvalt, kuid vajab veel täiskasvanu abi tegutsemiskindluse saavutamisel ja hoidmisel;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga;
- laps tegutseb koos teistega, tema tegutsemismotivatsioon on olulised eakaaslased;
- eksperimenteerib, konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboliteid, kujutlusi kui konkreetseid objekte;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
- oskab vaadelda, märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda;
- on ettekujutus numbritest ja tähtedest kui sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ja lahendab probleeme
- kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid);
- kasutab omandatud teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudse kui sarnases kontekstis;
- kasutab sisekõnet tegevuste planeerimisel ja reguleerimisel;
- kasutab keelt oma käitumise reguleerimiseks enam aktiveerivas kui pidurdavas rollis;
- teeb analoogile tuginedes järeldusi mõnede üldiste omandatud printsiipide põhjal;
- räägib asjadest, mis pole kohal, mis toimusid minevikus või toimuvad tulevikus, fantaseerib;
- saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmetest, oskab võrrelda;
- lahendab keele abil ülesandeid, probleeme ja jõuab kokkuleppele;
- mõtleb meenutades, tema mõtlemine on nii kaemuslik-praktiline kui kaemuslik-kujundiline

Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused on lapse oskus teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnerit, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- on tundlik hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- naudib rühma kuuluvust ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust;
- teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- aktseptib reegleid, kogemusi ja muutusi, jälgib reeglite täitmist teiste poolt, kõne areng võimaldab arusaamatusi verbaalselt lahendada;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda ise vajadusel;
- tahab ja julgeb suhelda;
- järgib üldtuntud käitumisnorme;
- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid;
- eelistab soole vastavaid mängu

Enesekohased oskused

Enesekohased oskused on lapse suutlikkus eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 - 6 aastane laps:

- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- kirjeldab oma häid omadusi ja oskusi;
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- suudab vastutada kuigivõrd oma tegevuse eest;
- teab mis on tervisele kasulik või kahjulik;
- oskab ohutult käituda;
- saab hakkama eneseteenindamisega;
- on kujunenud esmased tööharjumused;
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult;
- koristab tegevuse lõppedes enda järelt

5.7.4. 6 – 7 aastaste laste üldoskused

Mänguoskused

Mäng on koolieelses eas põhitegevus, mille vältel areneb lapse isiksus tervikuna. Läbi mängu omandab laps teadmisi, muljeid ja kogemusi ümbritsevast maailmast ja loodusest. Arendav mängukeskkond ning mängivate laste sõbralikud suhted on koolieelses eas lapsele kvaliteetne õpikeskkond. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

- tunneb mängust rõõmu ja suudab mängule keskenduda
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu
- täidab mängides erinevaid rolle
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele
- tunneb rõõmu mängust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid

Tunnetus- ja õpioskused

Saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi
- kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni
- tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi
- suhtub õppimisse positiivselt-tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel

- kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist

Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused on lapse oskus teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnerit, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestab neid oma käitumises ja vestluses
- tahab ja julgeb suhelda-huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise
- osaleb rühma reeglite kujundamisel
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd
- loob sõprussuhteid
- saab aru oma- võõras-ühine tähendusest
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad
- järgib kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme selgitab oma seisukohti

Enesekohased oskused

Enesekohased oskused on lapse suutlikkus eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone nt. rõõmu, viha sobival viisil väljendada
- kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi
- oskab erinevates olukordades sobival viisil käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele
- algatab mängu ning tegevusi
- tegutseb iseseisvalt ning vastutab oma käitumise eest

- teab, mis võib olla tervisele kasulik või kasulik ning kuidas ohutult käituda
- saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järel

6. Lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korraldus

Lapse arengu hindamine

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga;
- Lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevuses;
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused;
- Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi;
- Rühma õpetajad tutvustavad lapsevanemale lapse arengu jälgimise põhimõtteid ja korraldust
- Lasteaia pedagoogilise nõukogu otsusel kasutatakse lapse arengu hindamisel järgmisi meetodeid:
  - lapse vaatlemine, vaatlustulemused märgitakse lapse arengu hindamise tabelisse 1 x aastas kevadel,
  - laps joonistab pildi kindlal teemal ning kirjeldab pilti, toimub 1 x aastas.
- Lapse arengu hindamisel tekkinud materjalid kogutakse kokku lapse kasvumapi vahele;
- Koolieelikutega viiakse läbi tutvusuuringud koolivalmiduse väljaselgitamiseks nii sügisel kui kevadel. Tutvusuuringud viib läbi Kohila valla psühholoog.
- Lapse arengu hindamise ja arenguestluse tulemus dokumenteeritakse „Isikukaitseandmete kaitse seaduses“ sätestatud tingimustel.

Arenguvestluse läbiviimise kord

Arenguvestluse eesmärgiks on hästi ettevalmistatud kohtumisel usalduslikus ja sõbralikus õhkkonnas arutleda lapse arengu üle.

- Rühma õpetaja annab lapsevanemale tema lapse edenemise kohta tagasisidet läbi arenguvestluse vähemalt üks kord aastas, kus annab ülevaate lapse arengust ja õppimise tulemustest ning selgitab välja lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes;
- Sügisel vestleb õpetaja uute laste vanematega. Vestluse aluseks on küsimustik, mille täidab lapsevanem;
- Õpetaja informeerib rühma lapsevanemaid arenguvestluse ajakavast;
- Arenguvestluse viib õpetaja läbi kõigi rühma laste vanematega;
- Vestlusest võtavad osa rühma õpetajad ja lapsevanem(ad).
- Vestlus lapse arengust rühma õpetajate ja lapsevanema vahel toimub kevadel.
- Vestluse aluseks on õpetaja koostatud lapse arengu hindamise tabel ja lapse kasvumapp.
- Koolieelikute vanematega vestlevad Kohila valla psühholoog ja rühmaõpetaja tagasiside andmiseks nii sügisel kui kevadel pärast tutvusuuringut.
- Vestlus lõpeb lapsevanema(te) ja rühma õpetajate vahelise kokkuleppega lapse edaspidiseks arendamiseks.

7. Erivajadustega lapsega toetamise põhimõtted

- Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.
- Erivajadustega lapse, sealhulgas andeka lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteaia juhataja.
- Rühma pedagoogid koostöös eripedagoogi, Kohila valla psühholoogi ja lapsevanematega koostavad lapsele individuaalse arenduskava neis valdkondades, milles laps abi ja/või arendamist vajab.

- Vähemalt üks kord õppeaastas tehakse kokkuvõtte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest.

8. Lapsevanemaga koostöö põhimõtted

- Lasteasutuse pedagoogid teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel.
- Pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest. Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.

Koostöö vormid:

- Koosolekud:
  1. Üldkoosolek septembris
  2. Rühmade koosolekud sügisel ja kooliminevate laste vanematele kevadel
  3. Koosolek uutele lastevanematele juunis
- Üritused
  1. Peod: Sügispidu, isadepäeva pidu, jõulupidu, emadepäeva pidu, rühmapidu ja koolisaatmispidu kevadel,
  2. Näitused: „Sügis aias“, „Kevadpühd“,
  3. Muud ühisüritused: ekskursioonid jm.
- Rahulolu uuring
- Arenguvestlused, koolieelikute tutvusuuringud
- Lahtiste uste päev

9. Õppekava muutmise kord

- Ettepanekuid õppekava muudatusteks võivad teha kõik õpetajad pedagoogilisel nõupidamisel ja lapsevanemad rühma koosolekul või hoolekogu esindaja kaudu.

- Lasteaia õppekava kuulub muutmisele seoses muudatustega koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas.
- Muudatused õppekavas kinnitatakse juhataja käskkirjaga.

Lisad

1. Õppe- ja kasvatus korraldus, päevakava, õppe- ja kasvatus tegevuse kavandamise perioodi pikkus, sealhulgas suveperioodil.
2. Õppe- ja kasvatus tegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti. Valdkond „Mina ja keskkond“. Õuesõpe
3. Erivajadusega lapse toetamise põhimõtted.
4. Õppe- ja kasvatus tegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti. Valdkond „Mina ja keskkond“. Tervisekasvatus
5. Õppe- ja kasvatus tegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti. Kunst
6. Õppe- ja kasvatus tegevuse läbiviimise põhimõtted. Rohelise Kooli põhimõtted ja teemad.

Muudetud lasteaia õppekava

Lisa 1
28.08.2013

4. Õppe- ja kasvatus korraldus, päevakava, õppe- ja kasvatus tegevuse kavandamise perioodi pikkus, sealhulgas suveperioodil

järgnevalt:

- 15. septembrist - 15. maini kavandatakse nädalaplani tasakaalustatud õppe- ja kasvatus tegevused. Perioodil 16. maist kuni 14. septembrini toimub õppe- ja kasvatus tegevuse valdkondade sisu kordamine, uute laste harjutamine lasteaia, mänguline tegevus toas ja õues.

Täiendatud lasteaia õppekava

5. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti

järgnevalt:

Valdkond „Mina ja keskkond“

Kui minna ruttu-ruttu ja vaadata otse ette, siis jõuad ruttu edasi.

Kui minna aegamööda ja vaadata kõike tee kõrval, võtta üles kivi ja nuusutada lille-siis kulub palju aega.

Kuid kivi ja lill said Sulle sõpradeks.

Kaj Beckman

ÕUESÕPE

ÕUESÕPE on mänguline õppimine ehedas, õppimist toetavas keskkonnas kõigi meeltega vahetult kogedes, oma kätega ise tehes ja kogetut teistele vahendades ning edasi õpetades.

Õuesõppe eesmärgid

- Laps õpib õues, vahetus looduskeskkonnas: mängib, märkab loodusnähtusi, tõstatab küsimusi, teeb katseid, uurib, avastab, otsib vastuseid, kogeb ise, leiutab ise, rakendades tööle kõik meeled;
- Laps viibib palju looduses, hoiab loodust, elab ja tegutseb keskkonda ja loodusressursse säästes;
- Laps saab teada, mis on lubatud, mis keelatud ja millised tagajärjed tema tegevusele või piiriületamisele järgnevad;
- Laps harjub õuekeskkonna eripäradega, oskab seal tegutseda ja õpib end looduse keskel tundma hästi ja turvaliselt.

Õuesõppe põhimõtted

- Lastepärasus- õpetuse sisuks on lapse huvideringi kuuluvad asjad ja nähtused, mis on talle arenemis- ja jõukohased läbi mängu
- Elulisus- õpetus hoiab sidet kodu ja koduse eluga, koduümbrusega. Laps vaatab ja jälgib kõigi oma meeltega ümbritseva elu nähtusi, avastab uusi asju
- Näitlikkus- laps saab loovalt arendada kõiki meeli, mitmel viisil leida rahuldust oma tegevus- ja väljendustungile
- Paindlikkus –varemplaanitu ei pruugi õnnestuda, muudatused ilmastikuolude või muude keskkonnas toimivate ootamatute asjaolude tõttu

Õuesõppe tegevused

Mäng- laps areneb psüühiliselt, intellektuaalselt ja emotsionaalselt

Vaatlus- õppimine on vaba ja lõppematu protsess

Praktiline käeline tegevus- lapsed saavad ise midagi valmistada, luua, meisterdada

Tegemiste peegeldamine- kinnistuvad lapse uued teadmised

Õuesõppe kavandamine

Enne õuesõpet mõtle läbi ja kavanda:

- Tegevusele kuluv aeg
- Õppevahendid
- Kus, millal ja kuidas kasutad vahendeid
- Millises järjekorras viid läbi vaatlus-, kuulamis-, katsetamis-, mängulisi jt tegevusi
- Kuidas alustad ja lõpetad tegevuse
- Kuidas kordad, kinnistad ja kasutad olemasolevaid teadmisi
- Kuidas selgitad, kus, millal ja miks on elus vaja seda teada ja osata
- Kuidas saada tagasisidet
- Teavita lapsi, mida hakatakse tegema, uurima, selgitama, mõõtma, võrdlema, vaatlema

Õuesõppe kokkuvõte ja analüüs

Kas eesmärgid said täidetud?

Mis segas, häiris, ebaõnnestus ja miks?

Kuidas tulid toime plaanitud ajaga?

Mis õnnestud eriti hästi?

Mida peaksid teisiti tegema?

Millega oleks vaja arvestada järgmises tegevuses?

Kas õuetegevus oli laste jaoks vajalik ja hea?

Milline oli laste meeleolu?

Hea õuesõppe tegevuse tunnused

- Lapsed on rõõmsameelsed, tunnevad huvi ja teevad kaasa
- Kõigil on õues hea ja meeldiv olla
- Tegevusel on selge eesmärk
- Tegevus on kavandatud
- Õppimist on võimalik hinnata ja lasta lastel hinnanguid anda
- Eesmärgid on lapsekesksed
- Tegevused tagavad eesmärgi saavutamise
- Laste eelnevad teadmised, kogemused ja oskused on kasutusele võetud
- Laste huvi saab rahuldatud ja küsimused saavad vastuse
- On arvestatud laste võimete ja eripäradega
- Õpitavat saab kasutada
- Omandatud saab seostada eelnevate teadmiste, oskuste ja eluvaldkondadega

Õuesõppe positiivsed tunnusjooned

- Vahetu kogemine õues on motiveeriv
- On aktiivne õppimine ruumist väljas
- On naturaalne õppimine: näen, kuulen, katsun, tunnen, haistan
- Avardab silmaringi ja tekitab uusi huvisid

- On integreeritav
- Rohkem võimalusi rühmatööks
- Annab õpetajale suurema vabaduse
- Annab võimaluse paremini keskenduda
- Paraneb õppimis- ja meeldejätmise võime
- Vähenevad stress ja vägivald
- Vähenevad haigused

Õuesõppe keskkonnad:

Õueala

Vaatluspunktid

Puud

Lillepeenar

Aiakastid

Kiviaed

Taimed

Lindude pesakast ja söögimaja

Õueklass

Park

Vaatluspunktid

Puud

Põõsad

Taimed

Põld

Värvatorn

Tiik

Veskikivi

Sipelgapesa

Õueklass

Mets

Vaatluspunktid

Võlumets

Sipelgapesa

Suur kivi

Taimed

Samblad ja samblikud

Mägi - kelgumägi

Lubjaaugud

Õueklass

Õuesõppe temaatika

Puud

Okaspuud: kuusk, mänd

Lehtpuud: vaher, kased, pihlakas, hobukastan,, tamm

Rohttaimed ja lilled

Ülased, nurmenukk, sinilill, võilill, jänesekapsas, sõnajalad, lumikelluke, märtsikelluke, tulp, nartsiss

Seened

Mürgised seened: kärbseseened

Söödavad seened: riisikad, puravikud, pilvikud, kukeseened

Linnud

Leevike, tihased, varblased, pääsukesed, rähnid, kuldnokk, sinikaelpart, valgetoonekurg

Putukad ja ämblikulaadsed

Sipelgad, lepatriinud, kimalane, sääsed, ämblik, herilane

Selgrootud ja kahepaiksed

Teod, vihmauss, konnad

Kivimid ja maavara

Paekivi, raudkivi, põlevkivi, turvas, liiv, muld

Samblad ja samblikud

Samblad: Harilik palusammal, harilik laanik, lainjas kaksikhammas, harilik lehviksammal, harilik karusammal e käolina, metsakährik, tüvetutik, harilik roossammal, harilik punaharjak, muru-pungsammal, lainjas lehiksammal, harilik keerik

Samblikud: Islandi käokõrv, harilik põdrasamblik, alpi põdrasamblik, saare rihmsamblik, pikk habesamblik, harilik seinakorp, harilik hallsamblik, harilik kopsusamblik, kibe lumisamblik, harilik kirisamblik, jalami-kilpsamblik

Muu

Kiviaed, Sutlema mõisa väravatorn, tiigid, veskikivi

Õuesõppe meetodid

Katsed

Mängud

Jalutuskäigud

Vaatlused

Loodusretked - looduses viibimine ilma range plaanita

Matkad - kindla eesmärgiga

Talgud koos laste, töötajate ja lastevanematega

Vahendid

Mängulised tegelased: Lepatriinu (õuealal), Sajajalgne (pargis), Metshaldjas (metsas)
 Nöör, pallid, rätid, vile, fotoaparaat, binokkel, termomeeter, seljakott, pintsetid, mõõdulint, kompass, topsid, luubid, putukavõrk, vaatlusraamid, liivakell
 Käbid, kivid, teokarbid, tammetõrud, kastanimunad, lehed, kaikad, seemned, kõrred, okkad
 Maastik
 Lumi, jää, veeloigud, muda
 Varjud, peegeldused
 Õuesõppe töölehed

Õuesõppe eeldatavad tulemused

Laps soovib ka suvel ja muul vabal ajal ise ilma õpetaja-täiskasvanuta viibida võimalikult palju värskes õhus

Laps oskab õues aega veeta ning ennast rakendada

Laps on tervem, tähelepanelikum, tasakaalukam ja rahumeelsem

3-4 aastased

- oskab küsimise korral nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane)
- nimetab tuntumaid veelanimikke (nt konn, kala)
- nimetab tuntumaid metsloomi (karu, jänes, hunt, orav)
- nimetab tuttavaid puu-ja köögivilju (nt õun, pirn, kartul, porgand, kurk)
- oskab osutam ise korral nimetada metsa, lille, puud
- leiab lähiümbrusest kive, liiva, mulda
- oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (talvel sajab lund, on külm, suvel on soe).

4-5 aastased

- oskab küsimise korral iseloomustada ööd ja päeva (pime, valge)
- mõistab, miks ei tohi lilli ja oksa murda
- kirjeldab, mida tuttavatest köögi-ja puuviljadest valmistada saab
- oskab eristada leht-ja okaspuid
- kirjeldab, mis juhtub lehtpuu lehtedega sügisel (lehed värvuvad, langevad)
- nimetab seene osadena kübara ja jala
- kirjeldab erinevate loomade elupaiku ja elamisviise
- nimetab linnu kehaosi (nokk, tiivad, pea)
- teab, mida talvel lindudele toiduks panna
- kirjeldab metsa
- selgitab ilmastiku muutuste seoseid taimede, loomade ja inimestega.

5-6 aastased

- nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju ja teab kuidas neid kasutatakse
- nimetab 1-2 lehtpuud ja 1-2 okaspuid
- nimetab mõne söögi-ja mürgiseene
- nimetab lille osi
- nimetab 1-2 looma, kes jäävad talveunne
- nimetab tuntumaid linde
- nimetab 3-4 putukat (liblikas, kärbes, mesilane);

- kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba)
- kirjeldab soojust ja valguse vajalikkust inimesele, taimele, loomale
- kirjeldab puhast vett
- iseloomustab ilmastikunähtusi ja erinevaid aastaegu 1-2 tunnusega
- põhjendab miks loomade ja lindude elutingimused on talvel raskemad

6-7 aastased

- ütleb, mis aastaajal valmivad viljad
- nimetab 2-3 viljapuud (õuna-, pirni-, ploomipuu)
- loetleb puu osi (tüvi, võra, oks)
- oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi
- nimetab tuntumaid paigalinde (varblane, tihane, tuvi) ja rändlinnuliike (pääsuke, kuldnokk)
- nimetab 2-3 liiki kalu
- nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv, meri)
- kirjeldab veekogude erinevust
- põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik
- kirjeldab kivide, mulla ja liiva kasutamise võimalusi
- nimetab 1-2 maavara (turvas, paekivi, põlevkivi)
- kirjeldab sood ja raba
- nimetab aastaegu, teab nende järgnevust
- seostab muutusi looduses aastaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada
- kirjeldab ilma
- põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest

Täiendatud lasteaia õppekava

7. Erivajadusega lapse toetamise põhimõtted

järgnevalt

7. Erivajadusega lapse toetamise põhimõtted ja korraldus**7.1. Lapse arengu hindamine, varajane sekkumine ja toetamine**

Laste arengut toetavad tingimused püütakse tagada kolmetasandiliselt, kus iga eelnev tasand on baasiks järgneva tasandi tõhusaks toimimiseks

Tasand	Tegevused	Teostajad
I tasand Märkamise ja esialgne toetamine	Laste arengu jälgimine rühmas, võimaliku mahajäämuse, eripärasuse või andekuse avastamine. Lapsevanema kaasamine probleemi olemuse selgitamiseks	Õpetajad Õpetaja abid Liikumisõpetaja Muusikaõpetaja Lapsevanemad
II tasand Erivajaduse hindamine, täpsem vajaduste väljaselgitamine, nõustamine	Toimuvad täiendavad uuringud, mille käigus hinnatakse konkreetse lapse arengutaset. Kõne- ja keelearengu probleemidega lastega viiakse läbi süvendatud kõneuuringud. Vajadusel soovitatakse lapsevanemal lapsega pöörduda uuringuteks eriarstide või –spetsialistide poole. Koolipikenduse taotlejad suunatakse nõustamiskomisjoni	Õpetajad Liikumisõpetaja Muusikaõpetaja Lasteaia eripedagoog Psühholoog Lapse perearst Lapsevanemad Lasteaia juhtkond Erinevad meditsiini eriala spetsialistid
III tasand Lapse arengutasemele vastav õpetamine	Arengukeskkonna kujundamisel arvestatakse last uurinud spetsialistide ja/või nõustamiskomisjoni soovitusi ning lapsevanema soove ja arvamusi. Individuaalne lähenemine õpetajate poolt, tegevuste individualiseerimine ja diferentseerimine. Õppekasvatustegevuse mahu optimeerimine vajadusel tugiisiku teenuse rakendamine. Lapsevanema kaasamine arendustegevusse ja vajadusel individuaalse arenduskava rakendamine	Õpetajad Liikumisõpetaja Muusikaõpetaja Lasteaia eripedagoog Psühholoog Lapsevanemad Lasteaia juhtkond

7.2. Meeskonnaliikmete tegevussuunad erivajadustega lapse toetamisel**Rühmaõpetajad**

- Märkavad lapse probleemi
- Analüüsivad lapse arengu hindamise tulemusi
- Pöörduvad lapsevanema poole, teavitavad tähelepanekutest, selgitavad koduse olukorra, kaasavad lapsevanema koostööle lapse toetamiseks. Soovitavad koos erispetsialistidega vajadusel lapsele erialaspetsialisti konsultatsiooni

- Arutavad probleemi meeskonnaga ja otsivad koos lahendusi
- Teavitavad lasteaia juhtkonda lapsega seotud probleemidest
- Selgitavad vajadusel rühma lapsevanematele rühma eripära ja töökorraldust
- Vestlevad rühma lastega, kujundades erivajadusega kaaslasesse positiivset hoiakut
- Suhtuvad erivajadusega lapsesse mõistvalt, väldivad negatiivseid hoiakuid
- Kujundavad või loovad lastele turvalise keskkonna
- Vajadusel koostavad lapsele iseloomustuse esitamiseks erialaspetsialistile või pöörduvad isenõustamiseks
- Osalevad IAK koostamisel ja elluviimisel

Muusikaõpetaja

- Jälgib last muusikalistes tegevustes
- Äratab huvi muusika, selle kuulamise ja musitseerimise vastu
- Aktiviseerib positiivseid aistinguid ja emotsioone läbi muusikaliste impulsside
- Toetab rütmi- ja kuulamistaju arengut

Liikumisõpetaja

- Jälgib lapse liikumismustreid ja kehalise aktiivsuse muutusi
- Aktiviseerib ja toetab last liikumistegevustes
- Toetab lapse üldfüüsilist arengut

Õppealajuhataja

- Toetab rühmameeskonda pakkudes erinevaid lahendusi
- Organiseerib õpetajate vestlusringe, soovib koolitusi toetamaks õpetajate toimetulekut
- Osaleb meeskonna töös ja IAK-de koostamises
- Informeerib lasteaia direktorit, teeb ettepanekuid

Direktor

- Vajadusel osaleb aruteludes, vestlusingides
- Võimaldab meeskonna liikmetele täiendkoolitusi
- Vajadusel muudab töökorraldust, tagab tugiisiku olemasolu jms lähtuvalt seadusandlusest
- Võimalusel muudab rühma liiki ja vähendab laste arvu rühmas
- Leiab võimalusi vajaliku materiaalse baasi jaoks
- Suunab vajadusel lapsevanema nõustamiskomisjoni

Lapsevanem

- Jagab oma kogemusi lapse tegutsemise, käitumise ja suhtlemise iseärasustest kodus
- Vahendab infot erinevatelt lapsega tegeleval spetsialistidelt, arstidelt jne
- Osaleb IAK koostamisel ja elluviimisel
- Hoiab meeskonna liikmetega kontakti ja huvitub lapse edusammudest ja tegevustest lasteaias

Erispetsialistid

- Juhivad ja koordineerivad lasteaia meeskonna tööd
- Uurivad lapse kõnet ja tunnetuslike protsesside arengutaset
- Kujundavad ja arendavad lapse kõnet kui peamist suhtlusvahendit
- Jälgivad erivajadusega lapse arengut rühmas ja soovivad uusi arendamisvõtteid ja -vahendeid
- Nõustavad rühmaõpetajaid ja lapsevanemaid
- Osalevad võimalusel rühma koosolekutel ja vestlusringides, vajadusel ka arenguveestlustes
- Teevad ettepanekuid eriarstide konsultatsioonidele suunamiseks ning vormistab vajalikud väljavõtted ja iseloomustused
- Annavad teavet juhtkonnale

7.2. Erineva keelise ja kultuurilise taustaga lapse toetamise põhimõtted

- Pedagoogid toetavad erineva keele – ja kultuuritaustaga peresid eesti keele ja kultuuri tutvustamisel ja väärtustamisel
- Lasteaialastele tutvustatakse lapse päritolumaa kultuuri ja kombeid
- Lapsed kasvavad vastastikuse mõistmise ja sallivuse õhkkonnas
- Erinevat kultuuri- ja keeletausta peetakse väärtuseks
- Võimalusel korraldatakse muukeelsetele lastele eesti keele õpet kasutades nii keelekümbluse kui ka teisi metoodilisi võtteid ja materjale
- Keeleõppe toetamisse kaasatakse lapse pere

7.3. Andekate laste toetamise põhimõtted

- Andekad lapsed saavad õppeprotsessis vajadusel rohkem, keerulisemaid ja süvenemist nõudvamaid (lisa) ülesandeid
- Last suunatakse ise teavet otsima ja seda rühmakaaslastega jagama
- Leitakse võimalusi, et laps saaks kasutada oma tugevusi, fantaasiat või oskusi rakendades valida vahendeid ja väljundeid tegevusteks

Täiendatud lasteaia õppekava

5. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanuseti

järgnevalt:

Valdkond „Mina ja keskkond“

TERVISEKASVATUS

Tervisekasvatuse eesmärgid:

- Laps kasvab ja areneb tervist soodustavas kasvukeskkonnas;
- Laps väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult
- Laps on tegevustest huvitatud läbi loovuse-, mängu-, enesekohaste- ja sotsiaalsete oskuste arengu.

Tervisekasvatuse sisu:

- Iseenda ja oma keha tundmine
- Hügieen, terved hambad
- Õige toitumine, lauakombed
- Liikumine ja looduse tervistav mõju
- Vaimne tervis. Eetiline ja väärtuskasvatus
- Mina ja teised. Abivalmidus ja suhtlemine
- Ohud meie ümber
- Jalakäija ja jalgratturi ohutu liikumine ja liiklemine, turvavarustus

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted:

- Valitakse tervisekasvatuse temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda;
- Planeeritakse spetsiaalseid tervise- ja ohutusealaseid tegevusi, matku, pidusid, kohtumisi;
- Lõimitakse erinevate valdkondade tegevuste, mängu ja igapäevaste toimingutega;
- Suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma terviseseisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järelt tegema.

Tervisekasvatuse eeldatavad tulemused:

3-4aastane

- Nimetab erinevaid kehaosi ja oskab neid enda peal näidata;
- oskab võrrelda oma välimust kaaslaste omaga;
- teab, et ta on poiss/tüdruk, poistest kasvavad mehed (isad), tüdrukutest naised (emad);
- oskab käsi seebiga pesta ja korralikult kuivatada;
- nimetab erinevaid toiduaineid;
- hoiab söömisel lusikat õigesti käes, kasutab salvrätti;
- tunneb hammaste hooldamise vahendeid ja teab, miks hambaid tuleb pesta;
- oskab ise vajadusel WC-d ja tualettpaberit kasutada ning pärast käsi pesta;

- oskab iseseisvalt taskurätti kasutada;
- teab, miks on vaja puhata ja kuidas seda teha (uni, puhkepäevad, suvepuhkus perega);
- oskab nii peres kui rühmas olla tähelepanelik ja arvestada teistega;
- oskab jagada rõõmu ja lohutada kurba sõpra mure puhul;
- oskab tüli puhul andeks paluda, andeks anda;
- oskab hoolida koduloomast ja teab ohte seoses võõra loomaga;
- teab ümbritsevast esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid);
- osutab küsimisel kõnni- ja sõiduteele;
- teab valgusfoori ja tulede tähendust;
- oskab selgitada, miks on vajalikud helkur, kiiver ja turvavöö;
- oskab ohutult liikuda rühmaruumis, lasteaia siseruumides ja õuealal.

4-5aastane

- Teab oma täisnime, vanust, sugu;
- teab kehaosi ja nende vajalikkust;
- oskab enne sööki ja vajadusel käsi pesta, ise varrukaid üles keerata;
- kasutab WC-d ja tualettpaberit iseseisvalt, peseb pärast käsi;
- oskab õigesti lusikat hoida, lükata toitu leivatükiga lusikale, õigesti taldrikut kallutada, tükeldada toitu, süüa vaikselt;
- peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel, nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi;
- oskab juukseid kammida ja kõhimisel suud käega katta (teab, miks vaja);
- teab, et puhtus on vajalik ja haiged peavad end ravima;
- teab, mis on tervislik (toit, liikumine, puhkus);
- kirjeldab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab;
- teab, et taimed, loomad ja inimesed vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku (temperatuuri mõju taimedele, loomadele, inimestele);
- teab mõistete *õige* ja *vale* tähendust, teab ja järgib üldtuntud viisakusreegleid ja lauakombeid;
- oskab nimetada sõbra positiivseid omadusi, vajadusel lohutada ja abistada, andeks anda ja leppida;
- oskab märgata inimeste erinevusi (sooline, keeleline, vanuseline) ja abivahendeid (prillid, ratastool);
- tunneb kodumasinaid, nende otstarvet ja nendega seotud ohte;
- teab kodukoha olulisemat veekogu, selle kasulikkust ja sellega seotud ohte;
- oskab nimetada tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (jääle minek, mäng tänaval, ujumine ilma täiskasvanuta, rattasõit kiivrita),
- nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (kuum toit, lahtine tuli, ravimid);
- teab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole;
- teab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.
- teab valgusfoori tähendust, tulede süttimise järjekorda ja tähendust; tunneb olulisemaid liiklusmärke;

- teab turvatöö ja turvatooli vajalikkust; teab helkuri ja kiivri vajalikkust (jalakäijal, jalgratturil).

5-6aastane

- Teab, et eesnimi peegeldab soolist ja rahvuslikku kuuluvust (tüdrukute-poiste nimed, eesti ja teiste rahvaste nimed);
- oskab märgata erinevusi enda, kaaslaste ja teiste inimeste vahel;
- teab, kust tulevad uued inimesed, kuidas kulgeb eluring;
- teab, millal tuleb käsi pesta ja teeb seda iseseisvalt, vajadusel oskab nägu pesta;
- tunneb ja järgib lauakombeid, sööb puhtalt, oskab kasutada nuga ja kahvli;
- teab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (tervislik toit, pesemine, hambaarsti juures käimine), oskab hambaid pesta;
- teab, millised tegevused on tervisele kasulikud (tervislik toitumine, liikumine, uni, puhkus, mäng, hea tuju);
- tunneb end oma pere liikmena, oskab väljendada tundeid ja suhteid peres (perekondlik ühtekuuluvus, ühised rõõmud ja mured, suuremad aitavad ja õpetavad väiksemaid, üksteise vajadustega arvestamine);
- oskab väljendada enda muret ja hirmu, märgata seda teiste juures, saada toetust lähedastelt ja jagada seda vajadusel teistele;
- oskab tüli puhul leppida (andeks anda ja andeks saada);
- teab valguse, soojuse, vee, õhu ja toitainete tähtsust taimede, loomade ja inimeste elus;
- tunneb aastaegade nimetusi, nende tunnuseid ja mõju inimestele;
- teab valguse, soojuse, vee, õhu ja toitainete tähtsust taimede, loomade ja inimeste elus;
- teab, et metsas kasvavad söögi- ja mürgiseened, söödavad (metsmaasikad, mustikad, pohlad) ja mürgised marjad;
- tunneb tähtsamaid ravimtaimi (tee, moosina) ja teravilju (ka leiva tee lauale);
- tunneb veeäärseid ohtusid;
- oskab märgata kohti, esemeid, aineid, olukordi ja tegevusi, mis võivad olla ohtlikud;
- teab, et ei tohi tikkudega mängida ega ise tuld teha;
- teab, et kauane arvuti või teleri taga istumine on ohtlik tervisele;
- tunneb päästeameti töötajate tööülesandeid, vajalikke isiksuseomadusi, töövahendeid, masinaid, telefoninumbrit 112;
- oskab selgitada liiklemise erinevusi valguses, pimedas, lähtuvalt aastaegadest;
- teab, et kõige tervislikum on liikuda jalgsi (jalutuskäik, matk);
- teab jalakäija liiklus- ja käitumisreegleid ning nende vajalikkust.

6-7aastane

- Tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
- mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
- järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- teab, millised toiduained on vaja süüa iga päev (ja milliseid harvem), et olla terve;
- teab, mis on südame ja kopsude kõige olulisemad ülesanded ja kuidas neid tervena hoida;

- oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- julgeb keelduda tegevusest, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- oskab märgata võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- teab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, tulekahju, põletus);
- oskab valida hädaabinumbrit 112 ja teatada juhtumist;
- kirjeldab lihtsamaid esmaabi võtteid;
- teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga sõita.

Lisa 5

18.01.2017

Täiendatud lasteaia õppekava

5. Õppe- ja kasvatustegevuse sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused valdkonniti ja vanusesti

järgnevalt:

Valdkond „Kunst“**Lapse arengu eeldatavad tulemused****3-4 aastane**

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ul style="list-style-type: none"> • Vaatab illustratsioone koos täiskasvanuga, osutab pildile
--	---

4-5aastane

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ul style="list-style-type: none"> • Vaatleb pilte, näidistoid ja raamatuillustratsioone ning vastab küsimustele • Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest
--	---

5-6aastane

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ul style="list-style-type: none"> • Vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitoid ning esitab nende kohta küsimusi ja avaldab arvamust • Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud • Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödesse
--	--

6-7aastane

Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	<ul style="list-style-type: none"> • Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu • Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast • Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi
--	---

5.7. Üldoskused

5.7.1. 3-4 aastaste laste üldoskused

järgnevalt:

Sotsiaalsed oskused

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusena 3-4 aastane laps:

1. oskab tegevuses oodata oma järjekorda
2. laps saab hakkama töövahendite ja mänguasjade jagamisega täiskasvanu abil
3. laps osaleb ühistegevustes eakaaslastega
4. laps oskab ja julgeb küsida vajadusel abi Enesekohased oskused
5. laps oskab koristada tegevuse lõppedes oma töökoha täiskasvanu meelde tuletamisel
6. laps teab oma nime, vanust ja sugu
7. laps mõistab ja täidab lihtsamaid käitumisreegleid (tere, aitäh - meelde tuletamisel)
8. laps saab hakkama eneseteenindamisega
9. laps oskab verbaalselt väljendada lihtsamaid emotsioone ja seisukohti

Täiendatud lasteaia õppekava

3. Õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

järgnevalt

5. Lähtume Rohelise kooli põhimõtetest ja teemadest, st:

Põhimõtted:

- Tekitame huvi ja õpetame väärtustama ümbritsevat keskkonda läbi vahetu kogemise;
- Rakendame õuesõppe võimalusi;
- Laiendame lasteaia õueala liigirikkust;
- Lähtume oma tegemistes tervislikest eluviisidest;
- Vähendame lasteaia ökoloogilist jalajälge (kasutame loodussõbralikke tooteid, sorteerime prügi, tarbime nutikalt, säästame ja taaskasutame);
- Analüüsime, hindame ja vajadusel parendame tegevusi;
- Tutvustame lasteaia Rohelise kooli tegemisi lastevanematele ja avalikkusele.

Teemad:

- Elurikkus ja loodus;
- Lasteaia õu;
- Kliimamuutused;
- Energia;
- Globaalne kodakondsus;
- Tervis ja heaolu;
- Toit;
- Meri ja rannik;
- Vesi;
- Prügi;
- Jäätmed;
- Transport.